

Івано-Франківський обласний центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій

**Інститут гуманітарної підготовки та державного управління
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу**

СЕРІЯ «НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ»

ВИПУСК 75

ГРЕЧАНИК Б.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Навчально-методичний посібник

Івано-Франківськ
2018

Автор: Гречаник Богдан Васильович, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Івано-Франківського національного технічного університету, кандидат економічних наук

Гречаник Б.В. Особливості формування та реалізації державної інноваційної політики: навчально-методичний посібник / **Б. В. Гречаник.** – Івано-Франківськ : ІФОЦППК, 2018. – 90 с.

У навчальному посібнику розкрито теоретичні, методичні та практичні аспекти процесів формування та реалізації державної інноваційної політики у світі та Україні. Докладно розглянуто основи інноваційної діяльності та інноваційного розвитку економіки, фундаментальні та новітні теорії управління інноваційними процесами, проблеми та особливості процесів формування “попиту – пропозиції” на результати інноваційної діяльності, основні складові та компоненти інноваційноспрямованої політики соціально-економічних систем (суб’єктів господарювання) та особливості її реалізації, представлено і охарактеризовано новітні організаційні форми інноваційної діяльності. Особливу увагу приділено питанням, що мають прикладний характер і безпосередньо пов’язані з процесами розроблення і реалізації інноваційної політики на державному рівні, з процесами державного регулювання і підтримкою інноваційної діяльності

Матеріали представлені в навчально-методичному посібнику “Особливості формування та реалізації державної інноваційної політики” дають можливість працівникам органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, слухачам магістерських програм, науковцям і викладачам поглибити і систематизувати свої знання у сфері інноватики та управління інноваційною діяльністю.

Рецензенти:

Петренко Віктор Павлович, доктор економічних наук, професор кафедри публічного управління і адміністрування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу;

Васильченко Сергій Миколайович, доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Рекомендовано до друку навчально-методичною радою Івано-Франківського обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, протокол №4 від 05 грудня 2018 року.

Відповідальний за випуск: Я.М. Надворняк

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	4
2. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ.....	8
3. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ	16
4. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ (ПРОПОЗИЦІЇ) НА ІННОВАЦІЇ.....	25
5. ІННОВАЦІЙНА (ІННОВАЦІЙНОСПРЯМОВАНА) ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА	30
7. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	39
8. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПІДТРИМКА ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	52
ТАБЛИЦІ, РИСУНКИ І СХЕМИ.....	60
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	93

ВСТУП

Сьогодні, в умовах зростаючої конкуренції, активізації глобалізаційних та інтеграційних процесів у світовій економіці, інноваційна діяльність є “обов’язковим” напрямом діяльності практично будь-якої соціально-економічної системи, незалежно від її масштабів (суб’єкт мікро-, мезо- чи макрорівня) галузевої приналежності, організаційно-правової форми чи розміру.

Разом з тим в Україні активність інноваційної діяльності залишається низькою, у порівнянні з економічно розвинутими країнами. Причому така динаміка спостерігається, на жаль, на усіх рівнях вітчизняної соціально-економічної системи: на рівні суспільства, на рівні національної економіки, на регіональному рівні (на рівні адміністративно-територіальних утворень) та рівні окремих суб’єктів господарювання.

Зважаючи на те, що серед основних напрямів стратегії соціально-економічного розвитку України пріоритетним є напрям “інноваційного розвитку”, очевидним стає необхідність системних змін у сфері інновацій та інноваційної діяльності у нашій країні. При цьому вкотре гостро постає питання формування дієвої державної інноваційної політики та її реалізації. Саме ефективна державна інноваційна політика покликана “запустити” процеси генерування, продукування, впровадження і поширення інновацій в національній економіці, що неодмінно призведе до зростання “попиту” на результати інноваційної діяльності. В результаті, питання інноваційноспрямованого розвитку господарюючих суб’єктів, питання управління місцевим економічним розвитком на основі інноваційних підходів, питання конкурентоспроможності регіонів врешті-решт зможуть знайти своє ефективне і системне вирішення через зростання “пропозиції” на результати інноваційної діяльності.

Тема 1: Сутнісна характеристика інновацій та інноваційної діяльності

1. Поняття “інновація” та їх класифікація (новація, нововведення, інновація). “Інновації” та “нововведення”: спільні та відмінні ознаки
2. Інноваційна діяльність: загальні поняття

❶

Сьогодні в літературі науково-прикладного характеру представлено кілька десятків визначень категорії “інновація”.

Примітка: В даних навчально-методичних матеріалах використовуватиметься визначення категорії “інновація” (а також інших базових категорій у сфері інновацій та інноваційної діяльності) яка найбільш повною мірою і загальній формі характеризує дане явище (процес, об’єкт).

Інновація — це такі цільові зміни у системі (або в окремих її підсистемах, або у зв’язках між ними, або усієї системи) які детермінують розвиток (заміну) її парадигми.

Примітки: 1. Виділяють два підходи у визначенні сутності інновацій з точки зору категорії явища — “об’єкт” чи “процес”:

- інновації як *процес* (“*процесні інновації*”) пов’язаний з виготовленням якісно нових виробів, продуктів, технологій, втілення організаційних та інших змін у системі;
- інновація як *об’єкт* (“*процесно-продуктові інновації*”), певний разовий результат який виступає у формі нової продукції, техніки, технології, методу тощо;

2. Процесний підхід у визначенні інновацій (процесні інновації) передбачає включення до витрат на здійснення інновацій видатки на НДР, розробки тощо. Другий підхід — ототожнення інновації з продуктом (процесно-продуктові інновації) — передбачає включення до видатків на інноваційну діяльність і витрат пов’язаних безпосередньо з виготовленням конкретного об’єкта нововведень;

3. І Процесні, і процесно-продуктові інновації є результатом успішної реалізації інноваційного процесу (інноваційний процес і процесні інновації не є тотожними поняттями. Інноваційний процес — є значно ширше поняття. Інноваційний процес забезпечує можливість створення та продукування інновацій, незалежно чи це процесні інновації, чи це процесно-продуктові інновації);

4. У США 1/3 всіх інновацій вважаються процесними, а 2/3 — процесно-продуктовими. В Японії — навпаки;

5. Методологія системного опису інновацій в умовах ринкової економіки базується на міжнародних стандартах (рекомендації ухвалені в 1992 р. в Осло (“Інструкції Осло”). Вони розроблені стосовно тільки технологічних інновацій та охоплюють нові продукти і процеси, а також їх значні технологічні зміни. Інновація вважається реалізованою лише у тому випадку, якщо вона набула “комерціалізовану” форму;

6. У світі розрізняють два підходи у визначенні інновацій: європейська концепція (табл. 1.1.1) і американська концепція (табл. 1.1.2).

Новація — кінцевий метод, принцип, новий порядок, винахід, новий продукт, процес (технологія), якісно відмінний від попереднього аналога, що є результатом інтелектуальної діяльності, закінчених наукових досліджень і розробок.

Примітка: Термін “новація” вживається щодо будь-яких удосконалень існуючих технологій або створення умов для цільових змін у всіх сферах суспільного життя (виробничій, науковій, навчальній, соціальній та інших).

Нововведення — це доведений до комерційного використання результат фундаментальних, прикладних досліджень, розробок або експериментальних робіт у будь-якій сфері діяльності (економічній, соціальній, екологічній), що забезпечив підвищення її ефективності.

Примітки: 1. Нововведення можуть виражатись у таких формах: відкриття, винахід, патент, “ноу-хау”, технологія;

2. Як правило, розробці та реалізації нововведень передують маркетингові дослідження, науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР), дослідно-експериментальні зразки, організаційно-технічна підготовка виробництва, оформлення результатів;

3. Основні критерії та класифікаційні ознаки нововведень / інновацій представлені в **табл. 1.1.3**, а “розширена версія” класифікаційних ознак інновацій представлена на **рис. 1.1.1**.

Життєвий цикл інновації — період часу від зародження ідеї, створення й поширення нововведення — до його використання. З урахуванням послідовності проведення робіт життєвий цикл інновації розглядається як інноваційний процес.

②

Інноваційна діяльність — це діяльність, спрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок для розширення та відновлення номенклатури, поліпшення якості продукції (товарів, послуг) що випускається, вдосконалення технології їх виготовлення з наступним впровадженням і ефективною реалізацією на ринку.

Інноваційна діяльність включає в себе цілий комплекс наукових, технологічних, організаційних, фінансових і комерційних заходів, які у своїй сукупності приводять до генерування, продукування, впровадження і поширення інновацій.

Основні різновидності інноваційної діяльності:

- *підготовка та організація виробництва* (придбання виробничого устаткування та інструментарію, запровадження нововведень (змін) у процедурах, методах і стандартах виробництва та контролю якості, необхідних для створення нового технологічного процесу);
- *передвиробничі розробки* (модифікація продукту і технологічного процесу, перепідготовка персоналу для впровадження нових технологій та устаткування);
- *маркетинг нових продуктів* (вид діяльності, пов’язаний з випуском нової продукції на ринок, включаючи попереднє дослідження ринку, адаптацію продукту до різних ринків, рекламну кампанію);

- придбання “неуречевлених технологій” (у формі патентів, ліцензій, відкриття, “ноу-хау”, торговельних марок, конструкцій, моделей, послуг технологічного змісту);
- придбання “уречевлених технологій” (машини та устаткування, технології яких ґрунтуються на раніше впроваджених процесних або процесно-продуктових інноваціях);
- виробниче проектування (підготовка усієї технічної документації).

Примітки: 1. В основі інноваційної діяльності лежить науково-технічна діяльність (НТД). Вона пов’язана з генеруванням, продукуванням (створенням), розвитком, поширенням і застосуванням науково-технічних знань в усіх галузях науки і техніки\$

2. Поняття НТД розроблене ЮНЕСКО і є базовою категорією міжнародних стандартів статистики науки і техніки;

3. Відповідно до рекомендацій ЮНЕСКО НТД як об’єкт статистики охоплює три її види:

- наукові дослідження і розробки;
- науково-технічна освіта і підготовка кадрів;
- науково-технічні послуги;

4. При здійсненні НТД важливе значення має поняття “масштаб наукових праць”, що включає в себе:

- науковий (науково-технічний) напрям;
- наукова (науково-технічна) проблема;
- наукова тема;

5. Процес перетворення “інтелектуального продукту” в “інновацію” — вимагає значних витрат ресурсів, основними з яких вважаються інвестиції та час;

Основні компоненти сфери інноваційної діяльності (в умовах ринкової економіки) (**рис. 1.2.1**):

- новації (формують ринок новацій);
- інвестиції (ринок капіталу);
- нововведення / інновації (формують ринок чистої конкуренції нововведень);
- складові “інноваційної інфраструктури”.

Суб’єкти інноваційної діяльності — юридичні особи (незалежно від організаційно-правової форми і форми власності), фізичні особи, іноземні організації та громадяни, а також особи без громадянства, що беруть участь в інноваційній діяльності. Особливе місце серед суб’єктів інноваційної діяльності посідають інноватори — “безпосередні” автори інновації (відкриття, винаходу, корисної моделі тощо).

Об’єкти інноваційної діяльності — це розробки технології і техніки підприємствами усіх організаційно-правових форм та форм власності.

Примітка: Термін “новація” вживається щодо будь-яких удосконалень існуючих технологій або створення умов для цільових змін у всіх сферах суспільного життя (виробничій, науковій, навчальній, соціальній та інших).

Примітка: Основні відмінності між характеристиками інноваційної діяльності та традиційними видами діяльності підприємств представлені в **табл. 1.2.1**.